

INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING HARBIY TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

p.f.n., dotsent, Muhabbat Isayeva

O'R QK Harbiy pedagoglarini tayyorlash va malakasini oshirish markazi o'qituvchisi

Rezyume: ushbu maqolada harbiy ta'lim tizimi va uning o'ziga xosli, zamonaviy harbiy ta'lim talablari, kursantlar o'qish jarayoniga zamonaviy ta'lim texnologiyalarining o'rni borasida fikr yuritilgan. Ta'lim texnologiyasi nima degan savolga bir qator olimlarning ta'riflari qiyosiy tahlil qilingan. Maqolada hozirda ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan bir qator yangi ta'lim texnologiyalari tahlil qilingan. Jumladan, loyiha texnologiyasi, muammoli ta'lim texnologiyalari borasida mushohada yuritilgan. Maqola barcha toifadagi pedagoglar ommasiga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: harbiy ta'lim, ta'lim tizimi, zamonaviy pedagogika, ta'lim talablari, kursant, o'qish jarayoni pedagogik texnologiyalar, texnologiya ta'rifi, qiyosiy tahlil, loyiha texnologiyasi, muammoli ta'lim texnologiyasi.

Harbiy ta'limni tashkil etishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, loyiha usuli jahon pedagogikasida tubdan yangi bo'lmasada, asrimiz boshlarida AQShda paydo bo'lgan. U muammoli metod deb ham atalgan va amerikalik faylasuf va pedagog J.Dyui[4] hamda uning shogirdi V.X.Kilpatrik tomonidan ishlab chiqilgan falsafa va ta'limdagi gumanistik yo'nalish g'oyalari bilan bog'langan[1]. Loyiha usuli 20-asr boshlarida rus pedagoglarining e'tiborini tortdi. Loyihaga asoslangan ta'lim g'oyalari Rossiyada amerikalik o'qituvchilarning ishlanmalari bilan deyarli parallel ravishda paydo bo'ldi. Rus o'qituvchisi S. T. Shatskiy boshchiligida 1905 yilda kichik xodimlar guruhi tashkil etildi, ular o'qitish amaliyotida loyiha usullaridan faol foydalanishga harakat qildilar. Zamonaviy rus maktablarida loyihaga asoslangan ta'lim tizimi faqat 1980-1990-yillarda maktab ta'limini isloh qilish, o'qituvchilar va kursantlar o'rtasidagi munosabatlarni demokratlashtirish, maktab kursantlari uchun kognitiv faoliyatning faol shakllarini izlash munosabati bilan qayta tiklana boshladi[2].

O'rganuvchiga hayotda ular uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan va kerak bo'lgan bilimlarga shaxsiy qiziqishlarini ko'rsatish juda muhim. Buning uchun real

hayotdan olingan, kursant uchun tanish va ahamiyatli bo'lgan muammoni hal qilish uchun u olgan bilimlarini va hali ega bo'lmagan yangi bilimlarni qo'llashi kerak.

O'qituvchi ma'lumot manbalarini taklif qilishi yoki mustaqil izlanish uchun kursantlarning fikrlarini to'g'ri yo'naltirishi mumkin. Ammo natijada kursantlar mustaqil ravishda va birgalikdagi sa'y-harakatlar bilan muammoni hal qilishlari kerak, ba'zan turli sohalardan kerakli bilimlarni qo'llash orqali haqiqiy va aniq natijaga erishishlari kerak. Shunday qilib, muammo ustidagi barcha ishlar loyiha faoliyatining konturini oladi.

Texnologiyaning maqsadi kursantlarning ma'lum bir bilimga ega bo'lishni talab qiladigan aniq muammolarga qiziqishini rag'batlantirish va loyiha faoliyati orqali ushbu muammolarni hal qilishni va olingan bilimlarni amalda qo'llash qobiliyatini ta'minlashdir.

Loyihalash texnologiyasi elementlarini amaliy qo'llash.

Loyihaga asoslangan metodikaning mohiyati shundan iboratki, kursantning o'zi bilim olishda faol ishtirok etishi kerak. Loyiha texnologiyasi – amaliy ijodiy topshiriqlar bo'lib, kursantlardan muammoli vazifalarni hal qilishda foydalanishni va ma'lum bir tarixiy bosqichda materialni bilishni talab qiladi. U tadqiqot usuli sifatida jamiyat taraqqiyotining muayyan bosqichida yuzaga kelgan muayyan tarixiy muammo yoki vazifani tahlil qilishni o'rgatadi. Hozirda mustaqil ta'limda ayni metodika asosiy usul sifatida qo'llanilmoqda.

Bugungi kunda muammoli ta'lim deganda o'qituvchi rahbarligida muammoli vaziyatlarni yaratish va ularni hal etish bo'yicha kursantlarning faol mustaqil ishlarini o'z ichiga oluvchi mashg'ulotlarni tashkil etish tushuniladi, buning natijasida kasbiy bilim, ko'nikma, malakalar ijodiy o'zlashtiriladi, fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi o'qituvchi rahbarligida o'quv muammolarini hal qilish uchun kursantlarning mustaqil qidiruv faoliyatini tashkil etishni o'z ichiga oladi, bunda kursantlarda yangi bilim, ko'nikma va malakalar rivojlanadi, qobiliyat, bilim faolligi, qiziquvchanlik, bilimdonlik, ijodiy fikrlash va boshqa shaxsiy muhim fazilatlar rivojlanadi.

O'quv jarayonida muammoli vaziyat kursant oldiga qo'yilgan muammoli vazifa uning intellektual imkoniyatlariga mos kelgandagina tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib,

kursantlarda bu vaziyatdan chiqish istagini uyg'otishga, yuzaga kelgan ziddiyatni bartaraf etishga yordam beradi.

Muammoni hal qilish vazifalari o'quv topshiriqlari, savollar, amaliy topshiriqlar va boshqalar bo'lishi mumkin. Biroq, muammoni hal qilish vazifasi va muammoli vaziyatni aralashtirib bo'lmaydi. Muammoli vazifa o'z-o'zidan muammoli holat emas, u faqat muayyan sharoitlarda muammoli vaziyatni keltirib chiqarishi mumkin. Xuddi shu muammoli vaziyat har xil turdagi vazifalar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Umuman olganda, muammoli ta'lim texnologiyasi kursantlarga muammo berilishi va ular o'qituvchining bevosita ishtirokida yoki mustaqil ravishda uni yechish yo'llari va vositalarini o'rganishlari imkonini beradi.

Kursantlarning kognitiv mustaqillik darajasiga qarab muammoli ta'lim uchta asosiy shaklda amalga oshiriladi: muammoli taqdimot, qisman qidiruv faoliyati va mustaqil tadqiqot faoliyati. Kursantlarning eng kam kognitiv mustaqilligi muammoli taqdimot bilan sodir bo'ladi: yangi materialni muloqot o'qituvchining o'zi tomonidan amalga oshiriladi. O'qituvchi muammoni qo'yib, uni hal qilish yo'lini ochib beradi, kursantlarga ilmiy tafakkur yo'nalishini ko'rsatadi, ularni haqiqat tomon fikrning dialektik harakatiga ergashishga majbur qiladi va ularni xuddi ilmiy tadqiqot ishtirokchisiga aylantiradi. Qisman-qidiruv faoliyati sharoitida ish asosan o'qituvchi tomonidan kursantni mustaqil fikrlashga, masalaning alohida qismlariga javobni faol izlashga undaydigan maxsus savollar yordamida boshqariladi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi boshqa texnologiyalar kabi ijobiy va salbiy tomonlariga ega.

Muammoli ta'lim texnologiyasining afzalliklari: u kursantlarga nafaqat bilim, ko'nikma va malakalarning zarur tizimini egallashga yordam beradi, balki ularning aqliy rivojlanishining yuqori darajasiga erishishga, o'z ijodiy faoliyati orqali bilimlarni mustaqil egallash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi; o'quv ishlariga qiziqishni rivojlantiradi; doimiy ta'lim natijalarini ta'minlaydi.

Salbiy tomonlari esa qo'yilgan maqsadga erishish vaqtini ko'p talab qiladi, kursantlar bilish faoliyatini boshqarish biroz qiyinlashadi

Xullas, har bir texnologiyani qo'llashdan oldin uning ijobiy va salbiy tomonlarini o'rganish lozim.

Shuningdek, harbiy ta'limda ijobiy natijalarga erishish uchun aynan kerak bo'ladigan texnologiyalarni, fan talablaridan kelib chiqib tanlash tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Р.Л.Гусейнзаде, Т.М.Мамедов. Педагогика, учебник. Баку. 2015. – С 166.
2. Н.В. Бордовская, А.А. Реан. Педагогика, учебник. СПб: «Питер», 2000. - 304 с.
3. Р.Ишмухамедов, М.Юлдашев. Таълим ва тарбияда инновацион педагогик технологиялар. Тошкент, «Ниҳол»2013, 279 б.
4. Nsportal.ru/nachalnaya-shkola/ Проблемное обучение (Д.Дьюи)
5. Superleninka.ru/article. Помелов В.Б. Уильям Хирд Килпатрик и его проектов.
6. Trgu.su/bez-rubtiki/ О педагоге и наставнике С. Т. Шатский.